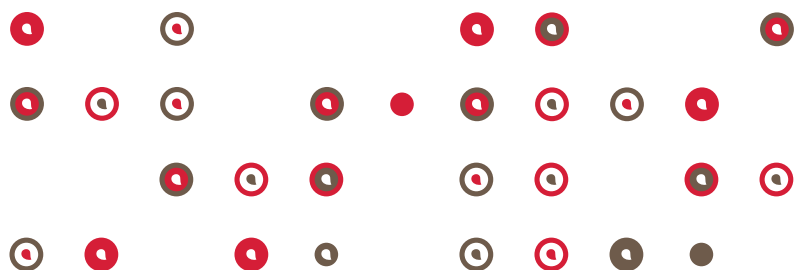

NEUTRALITEIT EN DE BIBLIOTHEEK

Op naar een diverse, inclusieve en gelijkwaardige bibliotheekbranche

Is de bibliotheek neutraal? Moet je als bibliotheek neutraal willen zijn? Deze publicatie helpt bij het beantwoorden van de vragen. Met behulp van deze publicatie kun je intern en extern het gesprek voeren. De publicatie is onderdeel van het thema diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid (DIG) en dient als onderlegger.

Aanleiding

Neutraliteit is een urgent en actueel thema; in gesprekken met bibliotheekmedewerkers komt steeds vaker het woord neutraal naar voren. Medewerkers vertellen over hun zorgen, als ze naar ontwikkelingen rondom bibliotheken in binnen- en buitenland kijken.

Bij gesprekken over en rondom DIG en andere maatschappelijke problemen wordt er vaak door bibliotheekdirectie en -medewerkers gesteld dat een bibliotheek neutraal is of neutraal moet zijn. In deze publicatie leggen we uit dat je nooit neutraal kunt zijn, en dat je ook niet neutraal moet willen zijn. Wat betekent dit vervolgens voor een bibliotheek, voor een POI en voor bibliotheekfuncties? En wat kun je als bibliotheek wel doen?

De publicatie biedt een basis rondom het begrip neutraliteit in relatie tot de bibliotheek.

Ons vergezicht: een diverse, inclusieve en gelijkwaardige bibliotheekbranche.

Deze publicatie is het begin van een traject rondom DIG en neutraliteit. Als volgende stap leveren we Q&A's op voor verschillende functies binnen een bibliotheek. Hierin beantwoorden we vragen als: wat betekent niet-neutraal zijn voor iemands functie, of DIG, waar lopen medewerkers tegenaan. We delen tips en meer.

We gebruiken input van Brabantse bibliotheekmedewerkers en van werkgroepen. Het thema neutraliteit komt ook landelijk steeds meer naar voren. We zorgen voor zowel een praktische als theoretische lijn over dit thema. En uiteraard houden we de informatie relevant en bij de tijd.

Onze eerste Q&A gaat over collectie. Daarna gaan we aan de slag met Q&A's voor publieksmedewerkers, marketing- en communicatiemedewerkers, programmamakers en HR.

Deze Q&A's en meer relevante informatie vind je op de [Cubiss website](#).

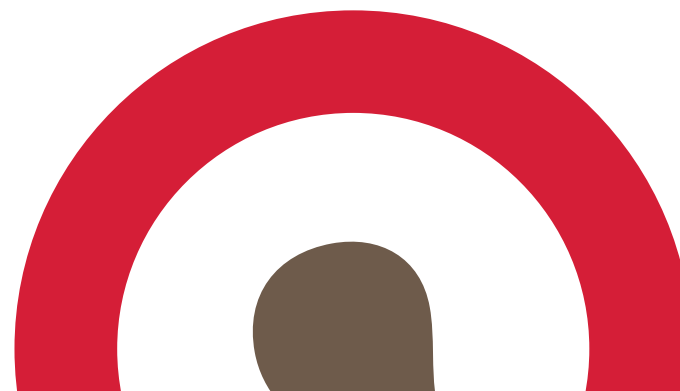
“De bibliotheek is er voor iedereen.” Die uitspraak gebruiken we allemaal. Als branche zetten we ons in voor diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. Het gesprek hierover komt steeds meer op gang, na jarenlang een ondergeschoven kindje te zijn geweest. En natuurlijk schuurt het in dit gesprek, want er moeten keuzes gemaakt worden. Keuzes die vaak tegen iets in gaan wat jarenlang wel is geweest. Dit wordt vaak verbonden met dat bibliotheek neutraal moet zijn. Is dat ook zo? Nee. En dat hoort ze ook niet te zijn. >>

Het woord neutraal

Wat we verstaan onder ‘neutraal’, de definitie van het woord, en welke waarde het woord ‘neutraal’ heeft is niet hetzelfde. De definitie van ‘neutraal’ in het Van Dale woordenboek luidt:

neu·traal
(bijvoeglijk naamwoord,
bijwoord) 1 tussen de partijen
in staand; = onpartijdig:
een neutraal land niet in een
oorlog betrokken

Neutraal, onpartijdig, tussen de partijen in staand. Klinkt goed, maar vrijwel onmogelijk.

Neutraliteit is een illusie

Bij discussies, conflicten en keuzes denken we vaak dat er twee kanten bestaan; goed of fout, links of rechts. Het lijkt dan dat organisaties neutraal zijn door geen standpunt in te nemen of zich afzijdig te houden. Maar discussies, conflicten en keuzes zijn geen munten met twee kanten, ze zijn onderdeel van een driehoeksverhouding. Als derde rol, ook wel de toeschouwer genoemd, is een organisatie - of je het nu wilt of niet - automatisch betrokken bij die discussie. Want als je denkt 'neutraal' te zijn, dan maak je eigenlijk ook een keuze.

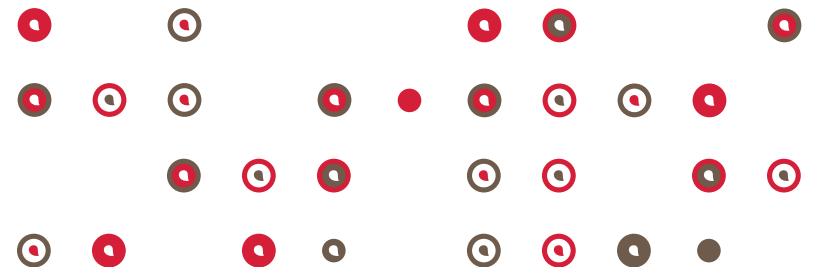
Bijvoorbeeld als het gaat om geweld, onrechtvaardigheid of schending van mensenrechten: door niets te zeggen, keur je het geweld, de onrechtvaardigheid of de schending van mensenrechten niet af. Voor een bibliotheek lijkt dit misschien abstract, maar onrecht komt dagelijks voor, ook in een lokale context. Denk bijvoorbeeld aan ongelijke toegang tot informatie, discriminatie op basis van achtergrond of uitsluiting van kwetsbare groepen. Door niet in te grijpen of je niet uit te spreken, draag je bij aan het in stand houden van dat onrecht.

Het perspectief van de samenleving

Als we neutraliteit als standaard beschouwen, dan is er sprake van een bepaald perspectief. Elke maatschappij heeft een standaard met eigen normen en waarden. In onze huidige Westerse samenleving is die standaard vooral gebaseerd op het perspectief van een hetero witte man. Of, wanneer we het nog iets verder trekken, de welbekende 7 vinkjes uit het gelijknamige boek van journalist en schrijver Joris Luyendijk. Deze groep wordt vaak gezien als de standaardburger en hun perspectief wordt daardoor onterecht als neutraal beschouwd. Ben je niet-hetero, niet-wit, en/of niet-man? Dan wijk je af van de standaard.

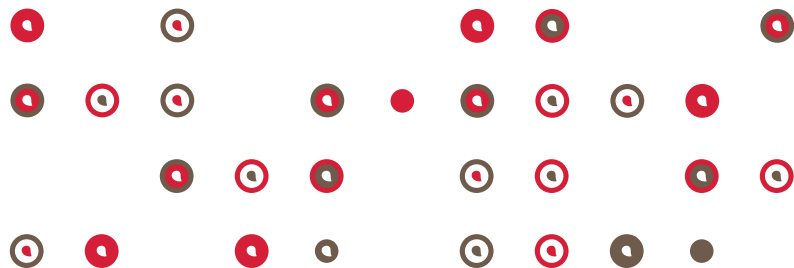
Dat klinkt allemaal heel zwart-wit, en dat is het ook. Iedereen heeft namelijk eigen normen en waarden en een eigen perspectief. Gevormd door persoonlijke ervaringen, de omgeving waar iemand is opgegroeid en wat iemand ziet in diens omgeving. Iedereen is subjectief, vaak zonder dat we het zelf door hebben. Volledige objectiviteit bestaat niet bij mensen en daardoor bestaat neutraliteit ook niet in mensen. Wat overblijft is een maatschappelijke standaard, die momenteel niet inclusief, divers of gelijkwaardig is.

Niet-neutraal in de bibliotheek

In het artikel [The Myth Of Library Neutrality](#) (2008) schijnt de Amerikaanse Candise Branum licht op het idee dat een bibliotheekmedewerker neutraal en objectief hoort te zijn. Branum (2008) stelt dat wanneer van een medewerker wordt verwacht om eigen ervaringen en meningen opzij te zetten, dit de kracht van de ervaringen en kennis van de medewerker wegneemt. Juist in die ervaringen en kennis zit de kracht. Dit zie je bijvoorbeeld als je in een bibliotheek advies vraagt over boeken over een bepaald thema. Iedere bibliotheekmedewerker raadt een ander boek aan, gebaseerd op hun eigen ervaringen. En dat is goed. Elke bibliotheekmedewerker is anders, elke bibliotheekgebruiker is anders en de bibliotheek is een plek voor iedereen.

Dit werkt ook voor de inhoud van activiteiten, dienstverlening of aanschaffen van de collectie. Zie hier meteen het belang om te zorgen voor een divers personeelsbestand. Een diverse personeelsgroep helpt de bibliotheek om verschillende perspectieven mee te nemen en te zorgen dat er voor iedereen iets relevant is. Hoewel medewerkers vrij zijn om hun persoonlijke meningen voor zichzelf te houden, blijft hun kennis en ervaring van groot belang bij het vormen van een bibliotheek die aansluit bij de diverse behoeften van de samenleving.

Het belang van niet-neutraal zijn gaat een stap verder. In 2017 schrijft Stacie Williams, een zwarte vrouwelijke bibliotheekmedewerker in Amerika het volgende in haar artikel [Librarians in the 21st Century: It Is Becoming Impossible to Remain Neutral](#):

“Neutraliteit ontkent onze autoriteit en vermogen om informatie te delen met context en geschiedenis.

Bijvoorbeeld; wanneer een klant hulp vraagt bij het zoeken van romans en zegt geen boek te willen van een Mexicaanse schrijver, mag de klant niet worden bevraagd of uitgedaagd worden over een standpunt met mogelijke vooroordelen. Zo wordt neutraliteit een manier om vragen of ethiek te vermijden die verkeerd zijn of die ongemakkelijke gevoelens oproepen.”

“Neutrality denies our authority and ability to share information with context or history.

For instance, neutrality says a patron who asks for help searching for romance books but says, “Don’t give me anything by a Mexican author,” isn’t to be questioned or challenged about a stance that may be prejudiced. Neutrality becomes a way to avoid questions or ethics that are wrong or make people uncomfortable.”

Lees het [artikel van Stacie Williams](#) voor meer voorbeelden over haar worsteling als zwarte vrouw in een bibliotheek die neutraal wil zijn.

Williams brengt een belangrijk punt naar voren. Waar ligt de grens tussen iemands voorkeur, tussen discriminatie en educatie? De bibliotheek is in haar kern een plek voor informatie en kennis. Daarmee is de rol van de bibliotheek ook politiek geladen. Wat is een bibliotheek dan, als ze niet neutraal is?

Wat is een bibliotheek dan wel?

Vanuit de visie over diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid bij de Brabantse bibliotheken en Cubiss moet de bibliotheek voor zowel medewerkers als voor alle Brabantse inwoners een veilige en toegankelijke omgeving zijn waar gelijkheid wordt bevorderd, we actief discriminatie en uitsluiting tegenaan en bijdragen aan een inclusieve samenleving.

Daarmee zien we de bibliotheek als een plek voor iedereen. Maar: voor iedereen is voor niemand. Het is niet mogelijk om één activiteit of programma te hebben dat voor iedereen passend is. Het is wel mogelijk om een breed aanbod te hebben waar voor iedereen iets passends bij zit. Hier komt het vraagstuk van neutraliteit naar boven. Want in die groep van 'iedereen' zitten verschillende perspectieven, waarvan sommige lijnrecht tegenover elkaar staan. Hoe kies je wat wel en niet thuishoort in een bibliotheek?

Hoewel de keuze altijd afhankelijk blijft van de situatie en de context, is het voor een maatschappelijke organisatie als de bibliotheek een goede vuistregel om [Grondwet artikel 1](#) in acht te nemen; alles wat discrimineert heeft geen plek in een bibliotheek of POI.

De gehele visie luidt:

“De Brabantse bibliotheken en Cubiss creëren in alle lagen van de organisatie een veilige en toegankelijke werkomgeving waarin alle huidige en toekomstige medewerkers eerlijk en respectvol behandeld worden, en waarbij alle medewerkers zichzelf kunnen en mogen zijn. Het is van belang dat alle medewerkers gelijke toegang hebben tot kansen en middelen zodat zij volledig kunnen bijdragen aan doelen, activiteiten en resultaten. We streven naar een divers personeelsbestand.

De programmering, collectie en andere diensten in de Bibliotheek maken we divers en inclusief, en toegankelijk voor alle inwoners van Brabant. We zetten ons actief in voor het bevorderen van gelijkheid en het tegengaan van discriminatie en uitsluiting. Door te focussen op diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid op zowel de werkvloer als in de dienstverlening van de Bibliotheek, spelen we een belangrijke rol in het creëren van een inclusieve samenleving waarin iedereen kan deelnemen en bijdragen.”

Deze visie is ontwikkeld binnen de werkgroep Diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. De leden van de BNB stuurgroep 'Brabantse bibliotheken zijn een krachtige basisvoorziening' hebben deze visie onderschreven.

Wie bepaalt wat discriminatie is?

Met het belang van veiligheid en het tegengaan van discriminatie en uitsluiting in ons hoofd, is het belangrijk om goed te luisteren naar de partij die discriminatie of onveiligheid ervaart.

Alles wat er in de samenleving gebeurt, heeft invloed op hoe mensen zich voelen in de bibliotheek. Neem de rol van de bibliotheek als plek voor informatie en kennis mee in je gedachten, en kijk naar de geschiedenis en invloed van bepaalde woorden en 'grappen'.

Mensen kunnen zich onveilig of gediscrimineerd voelen door de collectie, de programmering, of door iets wat jij zegt of doet. Probeer in zulke situaties niet meteen in de verdediging te schieten. Neem de tijd om te evalueren en te onderzoeken hoe bepaalde woorden en gedrag invloed kunnen hebben. Vergeet niet dat je mens bent. Je kunt niet in één dag dingen veranderen die heel je leven normaal zijn geweest. Maar door kleine stappen te zetten, open te staan voor nieuwe dingen en naar elkaar te luisteren, kun je veel bereiken.

Hoe zit het met vrijheid van meningsuiting?

Er wordt soms gesproken over dat Grondwet artikel 1 en [Grondwet artikel 7](#) (vrijheid van meningsuiting) elkaar tegenspreken. Dat is niet zo.

In Nederland mag je zeggen en schrijven wat je denkt zonder daar eerst toestemming voor te vragen. Maar zegt iemand iets wat volgens een ander artikel uit de Grondwet of een andere wet niet mag, bijvoorbeeld iets kwetsend of beledigend voor andere mensen, dan kun je naar de rechter stappen. De rechter kan dan een straf opleggen.

Oftewel: vrijheid van meningsuiting betekent niet vrijheid van consequenties.

In een bibliotheek hoef je dus ook niet akkoord te gaan met kwetsende woorden of opmerkingen onder het mom van vrijheid van meningsuiting.

Het idee van neutraliteit loslaten heeft invloed op de bibliotheek en de bibliotheekmedewerker. Wat betekent het voor jouw functie? Lees het in de [Q&A's](#).

Waarom is het zo belangrijk dat we onszelf, bibliotheken en POI's niet neutraal noemen?

Woorden hebben betekenis. Wanneer we de standaard van de maatschappij als 'neutraal' labelen, doen we alsof dat de middenmoot, het juiste antwoord of de waarheid is. En dat klopt niet. Elk mens, en daarbij elke organisatie, is subjectief. En het is beter dat we dat ook niet uit de weg gaan.

Wanneer van medewerkers wordt verwacht dat ze 'neutraal' zijn, en actief eigen identiteiten en ervaringen moeten negeren, ben je volgens Branum (2008) als organisatie actief mensen aan het onderdrukken.

Ook ga je door een 'neutraal' standpunt voorbij aan de educatieve functie van de bibliotheek. Geschiedenis, culturele waarden en normen en context worden vergeten wanneer er niet wordt uitgesproken tegen onrechtvaardigheid.

Verstoppen achter 'neutraliteit' als organisatie is een privilege. Niets doen, is toestaan. Niets hoeven doen, geen keuzes maken of je niet uitspreken omdat het voor de organisatie geen verschil maakt, is ook een privilege.

Bronnen

Artikel 1 van de Nederlandse Grondwet: [Gelijke behandeling en discriminatieverbod](#).

Artikel 7 van de Nederlandse Grondwet: [Vrijheid van meningsuiting; censuurverbod](#).

Candise Branum, 2008: [The myth of Library neutrality](#). Knowledge commons works.

Blog van David Lankes in Bibliotheekblad, 16 maart 2020: [Moeten bibliotheken waarde vrij zijn?](#) (vertaling door G. Staal). Onlangs verscheen de Nederlandse editie van David Lankes' standaardwerk [The New Librarianship Field Guide](#) in een vertaling van Gert Staal onder de titel [Veldgids voor Nieuw Bibliotheekwerk](#).

Radar, 16 september 2020: [Maar we willen neutraal blijven](#).

Stacie Williams, 4 mei 2017: [Librarians in the 21st Century: It Is Becoming Impossible to Remain Neutral](#). Literary Hub.

Colofon

Deze publicatie is tot stand gekomen binnen het project Brabantse Bibliotheken een Krachtige Basisvoorziening.

Neem voor meer informatie of vragen over dit thema of Diversiteit, Inclusie en Gelijkwaardigheid contact op met Marit Leendertse via m.leendertse@cubiss.nl.

© Cubiss, november 2024

